

УДК 159

Ю.В. Грицаюк, студентка

Науковий керівник Моначин І. Л., PhD

ЕВОЛЮЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТРАВМ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ І ДРУГОЇ СВІТОВИХ ВІЙН

Y. Hrytsaiuk

I.Monachyn, PhD, scientific supervisor

EVOLUTION OF RESEARCH OF PSYCHOLOGICAL MILITARY INJURIES DURING THE FIRST AND SECOND WORLD WARS

Ще на початку XIX століття разом із трагедією Першої світової війни постала проблема мотивації та психологічної готовності солдатів. Система переконань, що створювалася віками і на якій трималася західна цивілізація – втратила свій вплив. У цій війні, разом із численними людськими втратами, зникла ілюзія безмежної мужності солдатів у бою. В умовах перебування, безпосередньо, у епіцентрі бойових дій та безперервної окопної війни, чоловіки починали масово «ламатися». Відділені від родини, без належного інформування, під постійною загрозою смерті стаючи свідками загибелі та каліцтва товаришів, у багатьох солдатів почалися психічні зриви, розвивалися психологічні травми та посттравматичні розлади. Добровольці та мобілізовані чоловіки хоч і мали воєнну підготовку, не отримували належної психологічної допомоги, єдине, що морально стимулювало їх це патріотизм, ідеологія та бажання захистити рідних та близьких.

Число психологічних витрат було настільки великим, що доводилося терміново ревізувати лікарні для розміщення постраждалих. За однією з оцінок, психічні зриви становили 40 відсотків серед усіх жертв у Британській армії. Військове керівництво намагалося приховати інформацію про психіатричні випадки через їх деморалізуючий вплив на громадськість [2. 39-40 ст.].

Чарльз Маєрс, британський психолог, що досліджував симптоми психічних розладів солдатів. Він вважав їх причиною загальне ураження особи внаслідок вибухів снарядів. Маєрс назвав такий нервовий розлад – контузією. Термін не відповідав синдрому, оскільки він проявлявся і в солдатів, які не були травмовані фізично. Поступово військові психіатри визнали, що саме психологічною травмою викликані симптоми, так званої, контузії. Емоційного стресу від тривалого споглядання насильницької смерті було достатньо, щоб спровокувати у чоловіків невротичний синдром, який нагадував істерію [2. 40 ст.].

1916 року першим хто адаптував теорію Зігмунда Фрейда про неврози до воєнних розладів був Девід Ідер. Він описував це як результат психічного конфлікту, розглядаючи розлад як конфлікт між почуттям обов'язку і несвідомим бажанням вижити [1. 83 ст].

Згодом, коли існування воєнного неврозу неможливо було заперечувати, дискусії зосередилися навколо морального образу солдата. На думку традиціоналістів, нормальний солдат повинен гордитися своєю участю в війні і не виказувати жодного хвилювання. Солдат, у якого проявляються симптоми травматичного неврозу, на думку фахівців, в кращому випадку володів поганою конституцією, а в гіршому був боягузом та (або) симулянт. У медичній літературі того періоду, А. Leri, Shell Shock: Commotional and Emotional Aspects 1919, таких пацієнтів описували як «моральних інвалідів». Яскравим представником таких поглядів вважався Льюїс Ілленд, британський психіатр. У своєму трактаті під назвою «Істеричні розлади воєнного часу»

1918 року, він пропонує стратегію лікування засновану на покаранні, погрозах та соромленні з використанням електрошокової терапії.

Професор нейрофізіології, психології та антропології В. Г. Ріверз вважається захисником ліберального лікування. Прихильники цієї точки зору стверджували, що бойовий невроз – це справжній психічний розлад, який може виникати і в солдатів з високими моральними якостями. Вони висловлювалися за гуманне поводження, засноване на психоаналітичних принципах [2. 41 ст.].

Згодом, 1922 року Абрам Кардінер, американський психіатр, почав працювати в психіатричній клініці Адміністрації у справах ветеранів. Там він побачив багато чоловіків з симптомами воєнного неврозу. Абрам присвятив багато часу для розробки теорії травми війни в раціональних рамках психоаналізу. У 1939 році він написав свою головну працю в співавторстві з антропологом Корою Дюба, під назвою «Індивід та його суспільство» (The Individual and His Society), яка дозволила повернутися до питання травмуючого впливу війни, усвідомити вплив соціальної реальності. Пізніше, 1941 року Кардінер опублікував масштабне теоретичне і клінічне дослідження «Травматичні неврози війни», що ґрунтувалося на його досвіді роботи з ветеранами Першої світової. Він вперше дав комплексний опис симптоматики й окреслив синдроматику цього явища («Центральний фізіоневроз):

- збудливість і дратівливість;
- нестримний тип реагування на раптові подразники;
- фіксація на обставинах травматичної події;
- відхід від реальності;
- схильність до некерованих агресивних реакцій. [1. ст 83 - 84].

Згодом, Рой Грінкер і Джон Шпігель досліджуючи «військовий невроз» під час Другої світової війни випускають книгу під назвою «Чоловіки в стресі». Книга описує феномени поведінки та реакції, що спостерігаються у військових, і містить описи їх психодинаміки. Уолтер Меннінгер в США, Уілфред Біон і його колеги в Англії виявили важливість групової психотерапії і лікування в «терапевтичних спільнотах» пацієнтів, травмованих війною. Джон Кристал з 1988 розробляє інформаційно-процесуальну модель переробки психічної травми, з думкою, що тривога є сигналом до мобілізації і захисту. у. Екстремальні умови війни оживляють примітивні форми реагування, відбувається регресія, яка шукає і знаходить той стан, який є найбільш адаптивним в цих умовах. Паралельно йде засвоєння нових правил, цінностей, навичок. Це лягає в основу формування нової – мілітарної – ідентичності, підтримуване груповою динамікою і перебуванням в середовищі підвищеної небезпеки. [1. ст. 84].

Отже, наведена вище інформація розкриває історію розвитку вчення про психотравму військових. Таким чином, продовж всіх часів актуальною проблемою вважається управління психологічним станом людей. Державні керівники завжди намагалися розробити найефективніші методи, засоби та форми впливу на психологічний та моральний стан особистості і її поведінки. Дана стратегія вважається дієвою і для сучасного світу.

Література:

1. В. В. Стеблюк, К. В. Проноза-Стеблюк (2018) Травма та травматерапія: історія та сьогодення [Trauma and traumatherapy: history and modernity]. ISSN 2079-0325. УКРАЇНСЬКИЙ ВІСНИК ПСИХОНЕВРОЛОГІЇ. Том 26, випуск 4 (97) ст. 82-86.
2. Д. Герман (2021) Психологічна травма та шлях до видужання [Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence]. Львів: Видавництво Старого Лева